

Totalitarisme, de kracht van de rattenvangers van het onbehagen 9

Petra Bolhuis
Maieutiek-2021-2

1

Neo-liberale gedachten als probleem

- "Uit een Europese enquête naar werkomstandigheden blijkt dat we drie keer zo hoog scoren op het gebied van agressie tegen werkenden vergeleken met België en zeven keer zo hoog vergeleken met Portugal."
- Is het echt zo erg gesteld met het gedrag van Nederlanders? De cijfers liegen niet, zegt Koetsenruijter. (Agressieparadijs, 2021) Maar, voegt ze eraan toe, "de meeste mensen deugen, om Rutger Bregman te citeren. Zo'n 60 tot 70 procent is pro-sociaal en is geneigd zich te bekommeren om de ander. Het gaat dus om een minderheid die zich weinig aantrekt van anderen en het leven ziet als een strijdtoneel."
- Waar dat gedrag vandaan komt, vindt ze moeilijk te verklaren. "Je kunt het in ieder geval niet afschuiven op corona, want het is al veel langer aan de gang. Ik denk dat het te maken heeft met individualisering. We moeten het zelf opknappen, dat is ook al jaren de boodschap van het kabinet."

Maieutiek najaar-2021-Arendt

2

De oplossing is echter vaak even individualistisch

"En degene die agressie gebruikt, moet daar de negatieve consequenties van gaan ondervinden. Daarvoor wijst Koetsenruijter naar werkgevers. "Het moet duidelijk zijn waar werknemers incidenten kunnen melden en binnen 48 uur moet er ook iets met die melding worden gedaan. Een leidinggevende kan bijvoorbeeld een stopgesprek voeren met de agressor. Duidelijk maken dat als het nog eens gebeurt iemand niet meer welkom is. Je kunt ook denken aan het opleggen van civiele boetes voor agressief gedrag. Agressie kost organisaties veel geld. De medewerker die ermee te maken krijgt, moet misschien een half uur bijkomen, of erger, valt uit. De leidinggevenden moet met de melding aan de slag. Die kosten kun je, als je het goed regelt, doorberekenen aan iemand. Een aantal banken in Nederland doet dat al."

Maieutiek najaar-2021-Arendt

3

Terug naar college 1 Gevaren van de moderne tijd volgens Arendt;

- Atomisering en het verlies van banden met de wereld.
- Maakbaarheid (instrumenteel handelen) wordt allesoverheersend,
- Cynisme (wantrouwen en leugen als behorend bij politiek),
- Onzichtbare macht of verdubbeling van de macht, macht die overal en nergens is,
- Berekenen neemt plaats in van oordelen.

Maieutiek najaar-2021-Arendt

4

De bron ligt in de keerzijde van de Verlichting

- Mensen krijgen van hoog tot laag meer kennis, mogelijkheden en vrijheid.
- Iedereen krijgt (meer) toegang tot de politiek, wetenschap, media en recht.
- Sociale mobiliteit neemt toe.
- Onderlinge concurrentie neemt toe, meritocratisch of anderszins.
- Probleem van vrijheid en gelijkheid als tegengestelde krachten wordt manifest,

Maieutiek najaar-2021-Arendt

5

Overbodigheid in naorlogs Europa

- Het idee dat nut en meritocratische concurrentie een groot goed waren klopte (deels) in de aanvang van de 19de eeuw. Maar niet meer aan het eind daarvan. Sociale vangnetten worden opgetuigd.
- Wanneer niet iedereen nodig is om de welvaart te vergroten en opleidingen niet iedereen verheffen, komt er een groep mensen in zicht die een belasting zijn en blijven voor de samenleving.
- 'Beschaving is hoe met de zwaksten wordt omgaan' verandert in 'iedereen moet gelijke kansen hebben'. En daarna...

Maieutiek najaar-2021-Arendt

6

Verlies van je vaste plaats in de orde van de democratische staat

- De overbodigheid gaat lang over mensen die dan niet worden gezien als inclusief behorend bij de democratische staat. Uitsluiting vindt vaak letterlijk plaats. (gekke, zwakzinnigen, misdadigers)
- Emancipatie en verzorgingsstaat heffen dat deels op, maar dan?
- Het probleem van de overbodigheid en zelfs het gevaar van teveel is manifest geworden en betreft potentieel iedereen.

Maieutiek najaar-2021-Arendt

7

Nieuwe eerwerelden

- Atomisering en verlies van eerwereld wordt opgelost door het aansluiten bij belangengroeperingen of op identiteit gebaseerde organisaties. (zwarten, boeren, ongehoorden)
- Cynisme maakt het onmogelijk om politiek te bedrijven voor deze groepen. Ze geloven niet dat politiek het goede met hen voor heeft,
- De politiek die geen eerwereld meer heeft door het zijn van volksvertegenwoordiger zit er meer en meer voor zichzelf.
- Deze twee cynische bewegingen versterken elkaar.

Maieutiek najaar-2021-Arendt

8

Handelen is dingen doen met een open einde

- Wat behalve de neo-liberale autonomie van het individu in het naoorlogse Europa een steeds grotere rol speelt is de behoefte aan doelgerichte oplossingen.
- Arendt schrijft juist na Totalitarisme over handelen als een niet doelgerichte, maar dialoog achtige activiteit. Alleen dan kunnen we pluraliteit en nataliteit de ruimte geven die nodig is.

Maieutiek najaar-2021-Arendt

9

Wat er verandert- sociaal

- Het zien van negatieve tendensen is zeer aanwezig in de media, Arendt zelf zegt dat het lastig is om het juiste evenwicht te vinden tussen roekeloos optimisme en roekeloze wanhoop. Beide zijn de achtergrond waartegen zij dit onderzoek doet.
- We zien dat bronnen van atomisering enerzijds overal waarneembaar zijn, maar ook dat tegenkrachten zich inzetten. Mensen die vrijwilligers worden, burenhulp verlenen, crowdfunding opzetten enz.

Maieutiek najaar-2021-Arendt

10

Terugkeer van de menselijke maat –ook overheid en instituties

- Het debacle van de toeslagenaffaire heeft opgeleverd dat er ook aandacht komt voor de menselijke maat. Voor redelijkheid en billijkheid i.p.v. regelvolgende eenvormigheid. Mensen zien dat schulden en falen van de rechtsgang geen individuele tekortkomingen zijn, maar systeemfouten en een gebrek aan aandacht voor 'stop en denk'. Dat instituties hier nu ook aandacht voor hebben is wellicht de beste kans op veranderingen.

Maieutiek najaar-2021-Arendt

11

Mensenrechten wereldwijd

- Het grootste probleem is misschien wel dat we enerzijds de wereld inkijken en alles meemaken alsof het op onze stoep gebeurt, terwijl we er direct geen enkele invloed op hebben.
- Europa is voor ons Nederlanders van het grootste belang.
- Maar ook wereldwijd hebben we overheden, instituties en individuen nodig die doorgaan met het trage proces van stille diplomatie én openlijke verslaggeving.
- Het verkrijgen van een vorm van burgerschap voor alle mensen is misschien wel één van de kernpunten. Mensenrechten moeten echter ook los van nationaal burgerschap aandacht krijgen.

Maieutiek najaar-2021-Arendt

12